

SCHWEITZER GÁBOR–TÖRÖK PETRA

„Ne köszönje meg nekem a fáradságomat ebben az ügyben”

Szabolcsi Lajos levelei Szekfű Gyulához

A bécsi *Haus-, Hof- und Staatsarchiv* történészberkekben már ismert munkatársának, Szekfű Gyulának 1913-ban jelent meg *A száműzött Rákóczi* című kötete. Szekfű monográfiájában addig ismeretlen, illetve fel nem használt levéltári forrásokra, dokumentumokra, visszaemlékezésekre alapozva mutatta be a száműzetésben élő fejedelem életét. A Rákócziról kirajzolódó kép azonban egy csöppet sem felelt meg a köztudatban – elsősorban Thaly Kálmán és Márki Sándor munkái nyomán – élő legendának, hiszen nem az idealizált kuruc fejedelem apoteózisát nyújtja Szekfű kötete, hanem egy esendő, „hús-vér” ember hányattatásainak krónikáját. És ez – sokak szemében – botrányos állásfoglalás volt, már csak amiatt is, miután *A száműzött Rákóczi* szerzője bécsi, azaz „labanc” tisztviselő volt s már önmagában ezt a tényt a századelő függetlenségi, „kuruc” szólamokat valló hazafiai akár nyílt provokációnak is tekinthették. A *Függetlenségi Párthoz* tartozó történetíró, a „függetlenségi eszmét kalózlobogóként használó” Ballagi Aladár vezetésével hazaárulással, nemzetgyalázással és „bálványdöntéssel” vádolták a kötet szerzőjét.¹ Ballagi támadása lényegében a nyitánya volt a hosszas szünetekkel tarkított, de mégis két esztendeig, 1914–1916 között elhúzódó szellemi háborúnak. Szekfű ellenfelei „Rákóczi emlékének gyalázását ... és a Függetlenségi Párt elleni bécsi támadást” láttak a kötetben. „S ha ebben nem is volt igazuk – írja az előbbieket folytatásaként Glatz Ferenc –, azt helyesen és jól érzékelték, hogy a fiatal levéltáros bármily rokonszenvvel és meleg hangon ír is Rákócziról, az egész koncepció mögött ott rejlik az általános tanulság: az emigráció nem képes a nemzettel a szerves kapcsolatot tartani, nem képes reális politikai programot adni. Vagyis: a műben, 1913-ban a Kossuth-emigráció kritikája is lappangott.”²

Szekfűnek azonban nemcsak támadói, hanem védelmezői is gyorsan akadtak. Mindenekelőtt egykori professzoraira, a történész Angyal Dávidra és a kötet kiadásáért felelősséget vállaló Riedl Frigyes irodalomtörténészre számíthatott, de szép

1 E Ballagira nézve nem túl rokonszenves jelzőt *Mérei Gyula*: Szekfű Gyula történetiszemléletének bírálatához c. tanulmányából idézzük. *Századok* 1960. 192.

2 *Glatz Ferenc*: Szekfű Gyula. Nemzeti történetíró a forradalmak után. Szekfű Gyula életpályájáról. In: *Uő*: Nemzeti kultúra – kulturált nemzet. 1867–1987. Bp. 1988. 291–292. Ugyanezzel a témával foglalkozik: *Glatz Ferenc*. Történeti kultusz és történetírás. (Reflexiók Szekfű „Száműzött Rákóczi”-jához) c. tanulmánya is. In: *Uő*: Történetíró és politika. Szekfű, Steier, Thim és Miskolczy nemzetről és államról. Bp. 1980. 170. ssk.

számmal sorakoztak fel mellette a legkülönbözőbb világnézetű tudósok és hírlapírók is. Ezek sorába tartozott Szabolcsi Lajos (1889–1943), az *Egyenlőség* című „neológ”, azaz haladó zsidó felekezeti hetilap munkatársa, majd szerkesztője is, aki – mint visszaemlékezéseiben írja – egykori tanára, Riedl Frigyes révén kapcsolódott be 1914 tavaszán a Szekfű-ügybe. Kezdetben Szabolcsi Lajos a Szekfű melletti „sajtó-kampány” megszervezésében vállalt szerepet.³ A védekezési stratégia a tudomány szabadságára és a politikától történő távolságtartásra hivatkozott. Erre utal a több tucat történettudós és tanár aláírásával 1914 áprilisában megjelent egyik sajtónyilatkozat is: „Tiltakozunk az ellen, hogy egy tudós könyvét és személyét a politikai párt-düh és a személyes gyűlölködés ütközőpontjává válasszák. Tiltakozunk a gondolat és a sajtó szabadsága nevében, sőt a Rákóczi-kultusz jól felfogott érdekében is a terrorizmus ellen, mely a történeti kritikát a Rákóczi-irodalom terén lehetetlenné akarja tenni.”⁴

Szekfű és Szabolcsi kapcsolatának – ezen eset kapcsán megalapozott – emlékét több dokumentum őrzi. 1914 tavaszán írta Riedl a Bécsben tartózkodó Szekfűnek: „Küldjön meleg köszönőlevelet dr. Szabolcsi Lajos úrnak. Bp. Lövölde tér 2/a. Éjjel-nappal fárad az Ön érdekében.”⁵ Szekfű Gyula 1914. április 19-i, Riedl Frigyeshez írott levelében a következőkről számolhatott be mentorának: „Szabolcsi itt volt két napig, amellett, hogy én oly végtelen hálával vagyok lekötelezve neki, a személyes érintkezésből rögtön kiderült, hálának hosszú barátság formájában való gyakorlása nekem csak nagy öröömre fog szolgálni. Csak azt sajnálom, hogy nem vagyok Bpsten és nem érintkezhetem vele minél többet. Így vagyok különben az én többi védőimmel is, Schöpflinnel, Bleyerrel, első sorban Tanár Úrral.”⁶ Egy nappal korábbi annak a levélnek a keltezése, amelyet barátjához, Horváth János irodalomtörténészhez intézett: „Szabolcsi itt volt, nagyon kedvesen viselkedett – megint éreztem, h.[ogy] én tulajdonképpen még egyszer egészen közéjük, a zsidó Jung-Ungarnba fogok kerülni.”⁷

Gábor Andor az „ügy” idején szintén Szekfű Gyula szűkebb környezetéhez tartozott. 1916. március 14-i, Szekfűhöz címzett levelében olvasható az alábbi, Szabol-

3 Szabolcsi Lajos: Két emberöltő. Az Egyenlőség évtizedei. (1881–1931.) Emlékezések, dokumentumok. Előszó, sajtó alá rend. Szabolcsi Miklós. Szerk. Komoróczy Géza. Bp. 1993. (Hungaria Judaica 5.) 162. „Felosztottuk magunk között a feladatokat” – írta Szabolcsi. „Gragger Róbertnek az a szerep jutott, hogy megszerzi ügyünknek gróf Andrássy Gyulát. ... Horváth János vállalta azt a feladatot, hogy negyvenöt magyar író és tudós ünnepélyes deklarációját adja ki Riedl–Szekfű mellett, ami fényes sikerrel járt. Énremám a sajtó kezelése, megoldozása jutott, és az a feladat, hogy kiadót keressek Szekfű Gyula válaszanak.”

4 Tudomány és politika Szekfű könyve körül. Világ 1914. ápr. 29. 8. – A korabeli szövegeket a mai helyesírási szabályoknak megfelelően közöljük.

5 Riedl Frigyes–Szekfű Gyulának, 1914. ELTE Egyetemi Könyvtár Kézirattára (= ELTE EKK) G. 628.

6 Szekfű Gyula–Riedl Frigyesnek, 1914. ápr. 19. MTA Könyvtár Kézirattára (= MTA KK) Ms 491. A levélben Schöpflin Aladárról és Bleyer Jakab egyetemi tanárról van szó.

7 Idézi Lackó Miklós: Szekfű-problémák c. tanulmánya. In: *Uő: Korszellem és tudomány. 1910–1945.* Bp. 1988. 39. Továbbá ld. Schmelzer Hermann Imre: Kortörténeti jelentőségű vallomás c. recenzióját. Szombat 1994. 2. sz. 27.

csi Lajosra is vonatkozó részlet: „Minket, Szabolcsit és engem, ne féltsen kellemetlenségektől. Mink úgysis dagadt emberek vagyunk, akiknek nem árt, ha itt-ott kapunk még egy rúgást.”⁸

Ekkoriban, 1916 elején, az utóvédharcok idején Szabolcsi segítségével adja ki Szekfű a Dick Manó-féle könyvkiadóvállalatnál a két kiadást megért *Mit vétettem én? Ki gyalázta Rákóczi* című védőiratát.⁹ Nemcsak a cím származott Szabolcsitól, hanem – miként egyik Angyal Dávidhoz írott leveléből kiderül – a kötet megírására is őtől kapott inspirációt. „Szabolcsi itt járt, s biztatott a szerinte egyetlen hatásos lépésre: röpirat, ill. könyv írására, melyben B[allagi] A[ladár]ék hazugságairól lírai felháborodással lerántódnék a lepel. ... Szab.[olcsi] szerint ő találna kiadót és biztosítaná a publicitást. Nekem tetszik a dolog. ... 2–3 hét alatt elkészülhetnek vele. 70–80 lap nyomtatva. Nagyon szeretném Tanár Úr véleményét hallani. De *másnak* ne tessék róla szólani. *Ha* Tanár Úr helyeselné és realizálható volna Szab.[olcsi] közreműködésével, akkor esetleg hagyni lehetne az Akad[émiá]-t ...”¹⁰ Néhány nappal utóbb tovább konkretizálódott a terv. „Én csak annyit jelenthetek újabbat – írta Angyalnak –, h.[ogy] Szabolcsi kiadót talált és 160 lapra terjedő könyvet írhatok. Erről Tanár Úr bizonyosan beszélt már Riedlval és Szabolcsival...”¹¹

De nemcsak ebben állt Szabolcsi Szekfű szolgálatára. Angyal Dávid írta pártfoglójának 1916. január 21-én, hogy milyen segítségre számít még az *Egyenlőség* szerkesztője részéről: „Szabolcsi nagy szolgálatot tesz az ügynek, ha az Estet megnyeri. Máris jó volt a nyilatkozatok közzlése. Hát ha még a felolvasást hosszasan ismertette.”¹²

Szekfű Gyula és Szabolcsi Lajos kapcsolata néhány év elteltével éles fordulatot vett. A kialakuló baráti viszony elmérgesedéséhez Szekfű 1920 decemberében megjelent nagyívű vitairata, a *Három nemzedék. Egy hanyatló kor története* szolgáltatott okot. Szekfű jól ismert könyve a liberális korszak, a három nemzedék konzervatív kritikáját volt hivatva megadni. A múlt századi liberálisokat – egyebek mellett – túlzó engedékenységük miatt korholta Szekfű. Ez a „doktréner” liberalizmus tette ugyanis lehetővé azt is, hogy a zsidó népesség előbb akadálytalanul telepedhessen le Magyarországon, utóbb pedig – a 19. század közepétől – magához ragadja a gazdasági és pénzügyi élet vezető pozícióit. S amikor ily módon „gleichschaltotta” a zsidóság Magyarország gazdaságát, a századforduló évtizedeiben a szellemi életet – elsősorban is a fővárosi (hírlap)irodalmat – hódította meg. Szekfű liberalizmusszemléletének bírálatát az utóbbi évtizedek történetírása jószerént elvégezte, így azt ezúttal mellőzhetjük. Ugyanez vonatkozik zsidóság-szemléletére is. A Szekfű Gyula által felvázolt kép (e vonatkozásban) kétségkívül nem kellő mélységgel dokumentált és árnyalt; vitairat íze van. Annyi azonban vitathatatlan, hogy hangneme visszafogott, és a kurzussajtóhoz képest „kiegyenlítő” jellege is volt.

8 *Vértessy Miklós*: Gábor Andor levelei Szekfű Gyulához. Irodalomtörténeti Közlemények 1972. 82.

9 *Dénes Iván Zoltán*: A „realitás” illúziója. A historikus Szekfű Gyula pályafordulója. Bp. 1976. 136.

10 Szekfű Gyula–Angyal Dávidnak, 1916. jan. 24. MTA KK Ms 804/336.

11 Szekfű Gyula–Angyal Dávidnak, 1916. jan. 28. MTA KK Ms 804/337.

12 Angyal Dávid–Szekfű Gyulának, 1916. jan. 21. ELTE EKK G. 628.

Noha a kötet mintegy harminc fejezete közül mindössze három foglalkozott a zsidókérdéssel, érthető érzékenységgel reagált rá a sajtó. Érthető, mert – és ez már túlmutat a *Három nemzedék*ben leírtakon – az 1918–1919-es események, majd az 1920-as nemzeti megrázkódtatások, de különösen a Tanácsköztársaság leverését követő zsidóellenes hadjárat, joggal keltettek riadalmat a magyarországi zsidó társadalom széles rétegeiben.

Érzékenyen reagált az egykori harcostárs elvesztésére Szabolcsi Lajos is. Gondjait és gondolatait vezércikkbe öntötte. Szabolcsi véleménye szerint Szekfű a *Három nemzedék*ben „Himnuszt zeng a konzervativizmusnak, igazolja a reakciót, a liberalizmus ellen kíméletlen harcra buzdít és indokolást készít a pogromra való uszítások mellé”.¹³ A 19. századról festett képről pedig akként vélekedett, hogy az – lévén „mindenütt és mindenben csak osztályharcot” látta – „a kommunista és marxista történetírók technikáját juttatja az eszünkbe”.¹⁴ Az elsőrendű vádlott, állítja Szabolcsi, a liberalizmus, Kossuth, Szemere és Tisza Kálmán nemzedéke. De a vádlottak padján ott ül a zsidóság is. Szekfű „elítéli a zsidókat. A galíciai veszedelmes, mert még nincs itt. A magyar zsidó veszedelmes, mert már itt van.”¹⁵ Szabolcsi ellenérveit jórészt az asszimiláció sikereire építi. Arra, hogy kik és milyen társadalmi, avagy tudományos területen öregbítették hazájuk jó hírét. Azt sem hagyja figyelmen kívül, hogy a világháború során mennyi „frontharcos”-sal büszkélkedhet a magyar zsidóság. Az érdemek mellett eltörpülnek a vádak: a zsidók közül alig-alig vettek részt a radikális vagy szocialista mozgalmakban, nem is beszélték a „galíciaiakról”, akik „elenyésző pontok a magyar zsidóság milliós tömegeiben”.¹⁶ A *szerűzött Rákóczi*-ügyre is kitért cikkében Szabolcsi, hivatkozván arra, hogy annak idején éppen „a »destruktív« zsidó újságírók voltak azok, akik Szekfű Gyula mellé állottak és körömszakadtáig küzdöttek érte...”¹⁷ Ebben is akadt némi igazsága Szabolcsinak, amennyiben például a *Világ* című napilap – munkatársai egy részének származását tekintve – „zsidó” orgánumnak volt minősíthető. Végezetül annak a reményének adott hangot Szabolcsi írása, hogy Szekfű könyve ellen a „becsületes keresztény magyarság” fog tiltakozni, hiszen a *Három nemzedék* a nemzet egyik legszebb korszakát és legkitűnőbb államférfiait rágalmozta és becsmérelte.¹⁸

Szekfű 1921 őszén a *Három nemzedék* második kiadásához egy terjedelmes „Bevezetés”-t készített. Ebben részletesen foglalkozott a kötetéről addig megjelent és általa fontosnak ítélt kritikákkal, recenziókkal. Figyelmét természetesen nem kerülhette el a zsidó oldalról jövő bírálat sem. Védelve nézeteit hivatkozott az *Egyenlőség* fentebbi cikkére is, egyúttal azt a viszonttámadást intézte, hogy lényegében Szabolcsi írása riadóztatta könyve ellen a „demokrata” lapokat. Kettejük koráb-

13 Szabolcsi Lajos: Nem vagyunk egyedül a vádlottak padján! *Egyenlőség* 1920. dec. 11. 1.

14 I. m. 2.

15 I. h.

16 I. h.

17 I. m. 3.

18 Móríz Zsigmondnak, a *Nyugat* 1921-es évfolyamában megjelent bírálatát ezt a „becsületes” álláspontot tükrözi. Ld. *Móríz Zsigmond*: Három nemzedék, egy hanyatló kor története. *Nyugat* 1921. 148.

bi kapcsolata mellett sem ment el szó nélkül. „Szabolcsi Lajos ... közlőből és részvétellel! szemlélte egy ilyen emberhajsza hatását rajtam, az áldozaton és egy olyan finom érzékeny lelken, mint a mellettem, másodsorban, de szintén rűt gonoszsággal megvádolt Riedl Frigyes volt. Aki nekem *akkor* jóemberem volt, annak jó emlékezetét nem tépem ki magamból. Még akkor sem, ha ennyire megfeledkezik *elmúlt* magáról.”¹⁹ Ezt egyébként hosszú évekkel később be is bizonyította, amikor – már a felélevenített numerus clausus és a zsidótörvények árnyékában – segítségére volt a Szabolcsi családnak.

Az *ELTE Egyetemi Könyvtár Kézirattára* G. 628. sz. jelzet alatt őrzi Szekfű Gyula levelezésének tekintélyes részét, de legalábbis azokat, amelyeket Szekfű másoktól kapott. Itt található Szabolcsi Lajos öt levele és egy névjegykártyája is a „Szekfű-ügy” körüli időkből. A publikálásra kerülő öt levél közül három datálatlan, így azok időbeli behatárolása még pontosításra szorul. E levelek – az 1., 4. és 5. szám alattiak – főként a Szekfű melletti „sajtókampány” egyik-másik részletével foglalkoznak (így valószínűleg 1914-ben íródtak), míg az 1916-ban keltezettek – a 2. és 3. levél – a *Mit vétettem én?* kiadásával, illetve megjelenésével kapcsolatosak. A levelek közlési sorrendje a kéziratári sorszámmal egyezik meg.

Szabolcsi Miklós professzor néhány évvel ezelőtti felszólalása alkalmával megemlítette, hogy családja és Szekfű Gyula kapcsolatának története külön kötetet érdemelné.²⁰ E mostani forrásközlés a hetvenötödik esztendejét a közelmúltban betöltött Szabolcsi professzor előtti tiszteletadáson túl szerény segítséget kíván nyújtani a majdani monográfusnak is.

1.

Tisztelt Barátom,

[Budapest] péntek

az *Est* hajlandó a közzétételre, de nem manifesztum formájában. Hanem: riportszerűleg referálva a dologról. Így: „Mint halljuk, a legelső magyar tudósok aláírásával manifesztum jelent meg, melyben többek közt... (itt jönnek a fontosabb részek szóról szóra és a nagyobb aláírók neve).

Én ajánlom, hogy e propozíciót fogadjuk el. Adjunk az *Est*nek 50–60 sort és 10–20 aláíró, aznap este leadjuk a nyomatosnak a teljes szöveget.

Szíves gyors válaszát, melyben az aláírások jelen helyzetéről is tájékoztat, *ide a könyvtárba* (költözködünk éppen)²¹ várja

igaz híve és barátja
Szabolcsi
gróf Károlyi utca 8.²²

19 *Szekfű Gyula*: Három nemzedék. Egy hanyatló kor története. Bp. 1922.² 27., 1. jegyzet.

20 *Nathaniel Katzburg*: A magyar–zsidó történetírás problémája. Miért nem volt magyar Dubnov, zsidó Szekfű? Bp. 1995. (MTA Judaisztikai Kutatócsoport. Értesítő 12. sz.) 12.

21 „költözködünk éppen”: a Szabolcsi család 1914. ápr. 5. és ápr. 26. közötti időszakban költözött át a Lövölde térről a Személynök (ma Balassi) utcába.

22 Autográf, datálatlan levél a „Városi Nyilvános Könyvtár. Budapest IV. gróf Károlyi utca 8” cégjelzéses papírján.

2.

Kedves Barátom!

Budapest, 1916. január 26.

V. Személynök u. 25.

A könyvet, mint a mai sürgönyömben jeleztem, a legnépszerűbb és legjobban szervezett fővárosi kiadók egyike, Dick Manó könyvkereskedő²³ VII: Erzsébet körút 14. fogja kiadni.

Ára 2 K. lesz. Terjedhet 160 oldalig. A kiadó nevéből ne ijedjen meg, mert igen bevezetett, előkelő írókat foglalkoztató, nagy publicitású cég. Fizetni Önnek természetesen semmit sem kell, sőt ha esetleg feltűnő nyereség mutatkozik, Önt ebben részesíteni fogják.

Kérem ezekután, lásson hozzá haladéktalanul a munkához. Tervezetét teljesen helyeslem és örülök, hogy a kérdést, könyv alakjában sikerült megoldani, mert tárgyalásaim a népszerű könyvtárral arra az eredményre jutottak, hogy legföljebb 32 kis oktáv oldalt adhattak volna. A megoldás így kitűnő és azt hiszem, a célt el fogjuk érni.

Kérem, e soraim vétele után írjon e levelemre hivatkozással az említett kiadónak, mely Önnel írásban is megállapodik.

Mielőbbi válaszát várja

igaz barátja,

Szabolcsi²⁴

3.

Kedves Barátom!

Budapest, 1916. március 13.

Elovestam könyvét. Mondhatom valóban elsőrangú jelentékeny munka. Hiszem és remélem, hogy meglesz a tisztító hatása. Egyes részletei költői szépek, mint védőirat pedig páratlan. A személyes korrektúra, egyes súlyosabb kifejezések (olvastam Dickhez írt levelét) megbeszélése, a sajtókampány tervezése szempontjából okvetlen szükségesnek tartom, hogy csütörtökön este, mikor a levonatok legnagyobb része már készen van, Pesten legyen.

Egy-két nap alatt az összes kérdéseket elintézzük. Várom érkezéséről szóló értesítését.

Régi barátja

Szabolcsi²⁵

4.

Kedves szeretett barátom,

[Budapest] kedd

tévedés, hogy Bécsben jártam. Itthon voltam az utolsó hónapban és túrtem a Ballagiak rettenő butaságát. Mily boldog Ön, hogy nincs itthon!

Riedl atyánk az ön nyilatkozatát az ő isteni naivságában egy alhírlapírónak nyújtotta át s így az teljesen elveszett. Akarja – ez alkalommal nekem – újra beküldeni?

23 A Dick Manó Könyvkiadó és könyvkereskedő cég 1911-ben alakult. Kiadták – többek között – Gábor Andor, Karinthy Frigyes, Thomas Mann, Otto Weininger műveit.

24 Gépelt, autográf aláírású levél, az „Egyenlőség. A magyar zsidóság politikai hetilapja. Főszerkesztő és kiadó: Szabolcsi Miksa” cégjelzéses papírján. Kivonatossal közölte: *Dénes I. Z.*: i. m. 124., 190. jegyzet.

25 Gépelt, autográf aláírású levél az „Egyenlőség” cégjelzéses papírján. Kivonatossal közölte: *Dénes I. Z.*: i. m. 124–125., 190. jegyzet. A levélben említett, Szekfű Gyula által Dick Manóhoz intézett levél nem lelhető fel Dick Manó hagyatékában (Országos Széchényi Könyvtár).

Seress-sel²⁶ tegnap beszéltem. Intimé elmondta, hogy Andrássyval²⁷ újból beszélt Önről s A.[ndrassy] igen dicsérte önt. „Hős ember – mondta – miket fog még produkálni! Csak kár, hogy épp ezzel lépett ki!” – Seress-sel ajánlom, lépjen érintkezésbe. De kérje el tőle I. Ferdinándról szóló tört. művét. (Őn is ezzel foglalkozik, ugye?) Címe: Az Est szerkesztősége.

Még egyszer: nem voltam Bécsben. Ha szeret, írjon többször.

Öleli
Szabolcsi
(V. Személynök u. 25.)²⁸

5.

Tisztelt Barátom,

kedd este

Ön a mai nappal véglegesen rehabilitálva van. Hála érte a magyar sajtónak, mely elrontotta a dolgot, s most jóvátette.

Mindazon lapok, melyeket kértünk (a P. H.²⁹ kivételével) leközlötték a manifesztumot:³⁰ Az Újság, Lloyd,³¹ B. H.,³² Világ, Journal.³³ Legszebben viselkedett az Újság (Kóbor,³⁴ Ágai³⁵ és Wallesz³⁶ jöttek segítségemre).

Hogy ma este mit üvölt a Magyarország, lényegtelen és mindegy.

Egyre kérem azonban Önt. Ne köszönje meg nekem a fáradságomat ebben az ügyben. Ha Ön tudná, mennyire szívesen tettem mindent, milyen hittel az Ön jövőjében, tollában és hivatásában: akkor nem fog megbántani azzal, hogy egy szót is ejt a dolgról.

És csak arra kérem, tartson meg barátságában s higgyen éppúgy önmagában, mint ahogy én hiszek Önben e csúfosan visszamaradt, szegény, szomorú, drága ország közepén.

Baráti kézszerítással

Szabolcsi Lajos

Ha panaszol valamit: címem V. Személynök utca 25.³⁷

26 Seress: Seress László (1875–1947) író, hírlapíró, 1910-től Az Est c. napilap gazdasági rovatának vezetője.

27 Andrassy: ifj. Andrassy Gyula (1860–1929) politikus, ebben az időben országgyűlési képviselő volt.

28 Autográf, datálatlan levél, mely valószínűleg 1914. ápr. végén vagy máj. elején íródhatott, a „Városi Könyvtár-Budapest-Bibliothèque Municipale. Budapest, IV., Gróf Károlyi-utca 8.” cégjelzéses papírján.

29 P. H.: Pesti Hírlap.

30 Manifesztum: 1914. ápr. 29-én jelent meg többek között a Világban A művelt magyar olvasóközönységhez c. kiáltvány. A Szekfű melletti aláírók között találjuk Takáts Sándort, Szabó Ervint, Károlyi Árpádot, Melich Jánost, Angyal Dávidot, Riedl Frigyeszt és Eckhart Ferencet is.

31 Lloyd: Pester Lloyd, német nyelvű napilap.

32 B. H.: Budapesti Hírlap.

33 Journal: Neues Pester Journal, német nyelvű napilap.

34 Kóbor: Kóbor Tamás (1867–1942) író, hírlapíró. Ebben az időben Az Újság c. napilap munkatársa volt.

35 Ágai: Ágai Béla (1870–1944) újságíró, 1908-tól Az Újság felelős szerkesztője.

36 Wallesz: Wallesz Jenő (1871–1943) író, hírlapíró, 1910-től Az Újság belső munkatársa.

37 Autográf, datálatlan, de valószínűleg 1914. ápr. vége–máj. eleje között kelt levél a „Hotel Bristol. Budapest. Telefon 10–72” cégjelzéses papírján. Kivonatossal közölte: *Dénes I. Z.*: i. m. 145–146. A levél szerzőjeként – tévesen – „Hatvani” Lajos neve szerepel. Ugyancsak tévesen, Hatvany Lajosnak tulajdonítva, került be a levél – néhány közlési hibával – a Hatvany Lajos levelei c. válogatásba (Vál., szöveggondozás: Hatvany Lajosné, Rozsics István. Bp. 1985. 310.).

GÁBOR SCHWEITZER AND PETRA TÖRÖK

‘DON’T THANK ME FOR MY EFFORTS IN THIS REGARD’

This study of sources is linked to the polemical arguments that arose after the publication in 1913 of Gyula Szekfű’s monograph entitled ‘A száműzött Rákóczi’ (Rákóczi in exile). In the course of the ensuing academic and political debate – which lasted from 1914–1916 – social scientists and publicists from a great variety of backgrounds rose to the defence of Szekfű. One such publicist was Lajos Szabolcsi, who wrote for and later edited the progressive Jewish journal ‘Egyenlőség’ (Equality). The young Szabolcsi assisted the contested historian by helping to organise the pro-Szekfű ‘press campaign’ of 1914. He was also of assistance when it came to the publication (in 1916) of Szekfű’s written defence, ‘Mit vétettem én?’ (What did I do wrong?). The letters of Lajos Szabolcsi addressed to Gyula Szekfű illuminate aspects of this friendship and assistance.